

Kerdeel 7 Arm en rijk

7.1a Arm en rijk in de eigen regio

Eindterm 13. De kandidaat kan verschillen tussen meer en minder welvarende wijken en voorstellen voor verbetering van de woon- en leefomstandigheden in de eigen regio beschrijven.

De begrippenlijst bevat veel alledaagse begrippen en vakbegrippen die in de basisschool en de onderbouw van het voortgezet onderwijs al zijn aangeleerd maar die we toch opnemen omdat ze in het kader van dit onderwerp opnieuw moeten worden geactiveerd.

1

Het betreft:

13a. Kenmerken van welvaart en welzijn in wijken in de eigen regio		
In dit verband kan hij/zij ¹	Begrippen	Uitwerkingen
<p>1. Voorbeelden geven van zichtbare kenmerken en statistische gegevens die een indicatie geven van welvaart en welzijn in wijken/buurt en uitleggen dat je voorzichtig moet zijn om daaruit conclusies te trekken.</p> <p>2. De woningen en de woonomgeving in wijken/buurt in de eigen regio beschrijven en verbanden leggen tussen (gebieds)kenmerken van de ingerichte ruimte in de wijk/buurt.</p>	<p>Welvaart Welzijn</p> <p>Gebiedskenmerken: bebouwingdichtheid woningsoorten en typen woonomgeving openbare ruimte particuliere/privé ruimte</p> <p>WOZ-waarde woningen Huurwoningen Koopwoningen Woningbouwverenigingen.</p>	<p>Welvaart geeft aan in welke mate men in staat is in de materiële behoeften te voorzien. Omdat behoeften persoonlijk zijn, is welvaart relatief.</p> <p>Als daar ook de immateriële behoeften bij betrokken worden, is er sprake van welzijn. Tot de standaardindicatoren van welzijn behoren naast materieel bezit en werkgelegenheid ook de kwaliteit van de woonomgeving, lichamelijke en geestelijke gezondheid, onderwijs, recreatie en sociale contacten.</p> <p>Een afgewogen aardrijkskundig beeld van een gebied bevat relevante informatie over gebiedskenmerken en bevolkingskenmerken en de verbanden daarbinnen en daartussen.</p>

¹ De toetstermen die alleen voor de kb- en gt-leerweg gelden zijn gecursiveerd.

13a. Kenmerken van welvaart en welzijn in wijken in de eigen regio		
In dit verband kan hij/zij	Begrippen	Uitwerkingen
<p>3. De bewoners van wijken/buurtten in de eigen regio beschrijven en verbanden leggen tussen bewonerskenmerken.</p> <p>4. Bewonerskenmerken en gebiedskenmerken verwerken in een buurt/wijkprofiel en dat vergelijken met die van klasgenoten.</p> <p>5. De voor overzicht en oriëntatie in het gebied alsmede de voor het onderwerp belangrijke topografische elementen in de eigen regio plaatsen.²</p>	<p>Bewonerskenmerken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - beroepsbevolking - werkgelegenheid - opleidingsniveau - gezondheidstoestand 	<p>Gebiedskenmerken hebben meer betrekking op welvaart, terwijl bevolkingskenmerken meer op welzijn slaan.</p> <p>Er zijn verbanden aangetoond tussen de hoogte van het inkomen en de gezondheidstoestand en daarmee de levensverwachting.</p> <p>Een aantal gebruiksgoederen vormen goede indicatoren voor welvaart, vooral omdat ze op alle schaalniveaus beschikbaar zijn. Vaak worden de volgende gebruiksgoederen gehanteerd: telefoons, personenauto's, dagbladen, computers, internetaansluitingen (meestal uitgedrukt per 1000 inwoners).</p>

² Naast de voor het overzicht van de regio bepalende topografische elementen gaat het om de voor het onderwerp relevante topografie. Het gaat om plaatsen met een hoge of juist een lage bevolkingsdichtheid en plaatsen met bijzondere en/of herkenbare ruimtegebruik of inrichtingselementen.

13b. Ontwikkelingen op het gebied van welvaart en welzijn in de wijken		
In dit verband kan hij/zij:	Begrippen	Uitwerkingen
<p>1. De belangrijkste recente veranderingen met betrekking tot woningen en woonomgeving in de eigen regio beschrijven en verklaren.</p> <p>2. De belangrijkste veranderingen in de samenstelling van de bevolking en huishoudens in de eigen regio beschrijven <i>en de daaruit voortvloeiende woonwensen verklaren.</i></p> <p>3. De instellingen in de eigen regio noemen die bezig houden met welvaart en welzijn en hun hoofdtaken beschrijven.</p>	<p>De relevante begrippen van 13a plus:</p> <p>Scheiding wonen - werken Scheiding verkeersstromen Gezinsverduunning Gemiddelde woningbezetting Woonwensen</p> <p>Migratie Verhuismotieven</p> <p>Typen huishoudens:</p> <ul style="list-style-type: none"> • alleenstaanden • paar met kinderen • paar zonder kinderen • één-ouder gezin <p>Vergrijzing Ontgroening</p> <p>Gemeente Armoedebeleid Wijkraad</p>	<p>Door de afnemende gezinsgrootte en de toenemende individualisering zijn de huishoudens kleiner geworden en is het gemiddeld aantal bewoners per woning afgenomen.</p> <p>Door de toenemende mobiliteit en hogere welvaart neemt in wijken de vraag naar en druk op parkeerruimte toe. Door de grotere actieradius van mensen hebben de wijkgebonden winkels en voorzieningen moeite te overleven.</p> <p>De samenstelling van de bevolking van een wijk verandert vaak sneller dan de gebouwde omgeving.</p> <p>Bij aanpassing van de woningen in een wijk verandert vaak de samenstelling van de bevolking.</p> <p>Ontwikkelingen als e-shopping en telewerken hebben invloed op het lokale voorzieningenniveau en de mobiliteit.</p> <p>Veranderingen in bevolkingssamenstelling naar leeftijd en samenstelling van huishoudens zullen invloed hebben op de voorzieningen in de wijken.</p>

13c. Vraagstukken rondom welvaart en welzijn in de wijken

In dit verband kan hij/zij:	Begrippen	Uitwerkingen
<p>1. Een onderzoekje uitvoeren naar de tevredenheid van de bevolking over hun woonwijk ten aanzien van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • woningen • openbare ruimten • voorzieningen • verkeer. <p>2. Voor bestaande (of verwachte) knelpunten tussen wensen ten aanzien van de woningen en de woonomgeving enerzijds en de ingerichte ruimte anderzijds in een wijk in de eigen regio een voorstel voor aanpassing formuleren.</p>	<p>De relevante begrippen van 13a en 13b plus:</p> <p>Verpaupering Sanering</p> <ul style="list-style-type: none"> • kaalslag (<i>amovatie</i>) • nieuwbouw • renovatie • restauratie. <p>Bestemmingsplan</p>	<p>Een grote diversiteit aan soorten woningen in een wijk leidt tot een grote diversiteit aan bewoners; heeft een wijk een eenzijdige samengestelde woningvoorraad dan leidt dat tot een geringe diversiteit aan bewoners.</p> <p>De openbare ruimte staat ter beschikking van iedereen. Het is dus belangrijk dat men rekening met elkaar houdt om overlast en conflicten te voorkomen. Hoe meer sociale contacten en sociale controle er in een buurt zijn, hoe minder formele regels er nodig zijn en hoe minder officieel toezicht op de naleving ervan nodig is.</p> <p>Inpraak en medeverantwoordelijkheid voor de burgers bij (her)inrichting van de eigen buurt verhogen de betrokkenheid en leefbaarheid in een wijk.</p> <p>Inrichting van de wijk kan medebepalend zijn voor het gevoel van veiligheid in de wijk, maar kan ook het gevolg zijn van de leeftijdsopbouw.</p> <p>De gemeente ontwikkelt bestemmingsplannen.</p>

7.1b Toelichting (K7, eindterm 13)

Afgrenzing eigen regio

Het thema van exameneenheid 7 is arm en rijk en eindterm 13 gaat over het thema arm en rijk in de eigen regio.

Bij het thema arm en rijk gaat het om het bestuderen van de gebiedskenmerken en de bevolkingskenmerken van wijken en buurten in de eigen regio.

Het gaat om heel concrete zaken die het dagelijks leven in een wijk makkelijker en aangenamer maken. Het betreft zaken als de soorten woningen, de bebouwingsdichtheid, de beschikbare oppervlak openbare en privéruimte, de hoeveelheid groen, winkels, postkantoor, bank, scholen, gezondheidszorg en sociaal-culturele voorzieningen als (banken, winkels, kerken) en openbare voorzieningen zoals buurthuis, bibliotheek, dokterspost, scholen en de ontsluiting van de wijk voor het verkeer/openbaar vervoer.

Het is niet de bedoeling om een wijk tot op de centimeter te ontleden. Het gaat erom dat leerlingen oog krijgen voor de belangrijke zaken die een wijk leefbaar maken. Omdat ze zelf wonen en leven in een wijk hebben ze ervaringen en vaak ook een mening over de leefbaarheid van de eigen wijk. Daarbij kunt u goed aansluiten bij de behandeling van welvaart en welzijn in de eigen regio. U kunt starten leerlingen zelf te laten waarnemen in de eigen omgeving. Het is dan belangrijk dat ze dat leren op een gestructureerde manier, en op een aardrijkskundige manier leren kijken en verbanden leren leggen. De eigen waarnemingen kunnen worden aangevuld en getoetst aan statistische gegevens. Er zijn veel statistische gegevens beschikbaar, ook op het wijk- en gemeentelijke niveau, zowel op commerciële websites als <http://www.funda.nl> alsook overheidssites als <http://www.cbs.nl> (<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/informatie/onderwijs/>) het Compendium voor de Leefomgeving <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/publicatie>.

Bij het gebruik van allerlei gegevens om wijken en buurten en hun bewoners te typeren past een *health warning*. Men moet zich altijd afvragen wat een cijfer uitdrukt en wat de beperkingen ervan zijn, om stereotyperingen te voorkomen.

Relaties met andere thema's

Er zijn duidelijke relaties te leggen tussen de onderwerpen die op het niveau van de eigen regio bij de verschillende thema's aan de orde komen. Het is wel zaak per thema een duidelijk accent te kiezen, anders krijgt de leerling het idee steeds met hetzelfde bezig te zijn. Bij het thema *Arm en rijk* hebben we gekozen te starten met het herkennen en benoemen van aspecten van sterke en zwakke wijken of buurten. Je besteedt dan aandacht aan zowel gebiedskenmerken als ook aan bewonerskenmerken en je vergelijkt op die aspecten verschillende wijken/buurten. Bij het thema *Bevolking en ruimte* ga je dan nader in op (her)inrichting op het niveau van een buurt/wijk (gebiedskenmerken) om vervolgens bij het thema *Grenzen en identiteit* in te zoomen op sociale samenhang en veiligheid (bewonerskenmerken). De verbinding zit ook in het concept leefbaarheid dat als een rode draad door alle drie de sociaal-geografisch getinte thema's loopt.

Er zijn heel veel aspecten die u bij een typering van welvaart en welzijn kunt hanteren. Wij hebben een beperkt aantal aspecten gekozen. Daarbij hebben we gelet op zaken die waarneembaar zijn en op aspecten waarover ook op het niveau van Nederland en internationaal gegevens beschikbaar zijn. Op die manier kan de leerling de begripsmatige kennis steeds op een hoger schaalniveau in andere ruimtelijke contexten toepassen.

Eindterm 13 is uitgewerkt in drieën. De toetstermen onder 13a gaan over kenmerken; die onder 13b over ontwikkelingen en die onder 13c over vraagstukken en maatregelen.

Het wil niet zeggen dat die ordening ook richtsnoer dient te zijn voor de behandeling in de klas. In leermiddelen en lessen kun je de toetstermen op allerlei manieren (her)ordenen, zolang de toetstermen maar gedekt worden.

13a Kenmerken

Centraal bij dit thema staan gebiedskenmerken en bewonerskenmerken van de eigen omgeving en de relatie daartussen. Gebiedskenmerken zijn het makkelijkst zelf waar te nemen. De eigen waarnemingen kunnen dan aangevuld worden met statistische gegevens en worden vastgelegd in een buurtprofiel.

13b Ontwikkelingen

In essentie gaat het om de veranderingen in de afgelopen halve eeuw (grotendeels twee generaties) in welvaart, de omvang en samenstelling van gezinnen en huishoudens en de mobiliteit, en de invloed die deze ontwikkelingen hebben gehad op de woonwensen en de lokale voorzieningen.

Veranderingen in mobiliteit hebben ook invloed op het niveau en de reikwijdte van voorzieningen.

Leerlingen kunnen daarop vrij goed zicht krijgen door hun eigen situatie te vergelijken met die van hun ouders en grootouders of leeftijdgenoten daarvan.

13c Vraagstukken

Centraal bij vraagstukken staat de frictie tussen woonwensen van de bevolking enerzijds en de woningen en woonomgeving anderzijds of, anders gezegd: de frictie tussen bewonerskenmerken en gebiedskenmerken.

Van kb/gt-leerlingen vragen we hier ook suggesties voor aanpassingen.

7.2a Arm en rijk in Nederland

K7	Arm en rijk	
Eindterm 14	De kandidaat kan regionale verschillen in welvaart in Nederland beschrijven en verklaren.	
bb = rechtop kb+gl/tl = rechtop + <i>cursief</i>	In dit verband kan hij/zij: <ol style="list-style-type: none"> 1. Welvaart en regionale verschillen in welvaart (ten aanzien van werk, werkgelegenheid en inkomen) en gezondheid in Nederland beschrijven en verklaren. 2. Regionale verschillen in de kwaliteit van de woon- en leefomgeving (kwaliteit van de ruimte, lucht en water) in Nederland beschrijven en verklaren. 3. De positie van Nederland binnen Europa ten aanzien van welvaart <i>en kwaliteit van de leefomgeving</i> beschrijven. 4. <i>Het beleid van overheden ten aanzien van welvaart, gezondheid en leefomgeving beschrijven.</i> 	Hierbij kan de kandidaat de volgende voor het onderwerp relevante begrippen toepassen: <p>Welvaart Welzijn</p> <p>BBP / BBP per hoofd BRP / BRP per hoofd Armoedegrens Werkgelegenheid Werkeloosheid Verdeling beroepsbevolking Opleidingsniveau Leeftijdsopbouw</p> <ul style="list-style-type: none"> • vergrijzing/ontgroening <p>Levensverwachting Zuigelingensterfte.</p> <p>Gebruiksgoederen per 1000 inwoners:</p> <ul style="list-style-type: none"> • telefoons • personenauto's • dagbladen • computers • internetaansluitingen. <p>Ruimte:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bevolkingsdichtheid • bebouwingsdichtheid • landelijk/stedelijk gebied • congestie.

K7	Arm en rijk
Eindterm 14	De kandidaat kan regionale verschillen in welvaart in Nederland beschrijven en verklaren.
	Luchtkwaliteit Waterkwaliteit Welvaartsziekten <i>Beleid:</i> <ul style="list-style-type: none"> • arbeidsmarkt • gezondheidszorg • woon- en leefomgeving (ruimtelijk beleid).
	Topografie: De basislijst met topografie (zie K3) voldoet voor eindterm 14.

7.2b Arm en rijk in Nigeria en de Verenigde Staten van Amerika

K7	Arm en rijk
Eindterm 15	De kandidaat kan regionale verschillen in welvaart in een buiten-Europese macroregio <i>en een contrasterende macroregio elders in de wereld</i> beschrijven en verklaren <i>en de situatie in beide gebieden vergelijken</i> . <i>Het cursieve deel van eindterm 15 geldt alleen voor kb en gl/tl.</i>
bb = rechtop	De gekozen regio's zijn de Verenigde Staten van Amerika en Nigeria.
kb+gl/tl = rechtop + cursief	De eindterm wordt dan: De kandidaat kan regionale verschillen in welvaart in de Verenigde Staten van Amerika <i>en Nigeria</i> beschrijven en verklaren <i>en de situatie in beide gebieden vergelijken</i> .
bb = rechtop	In dit verband kan hij/zij:
kb+gl/gl = rechtop + cursief	1. Welvaart en verschillen in welvaart ten aanzien van inkomen, werk- en werkgelegenheid binnen de VS <i>en Nigeria</i> beschrijven en verklaren <i>en verschillen tussen beide landen met elkaar vergelijken en verklaren</i> . Begrippen Gezondheid en gezondheidszorg: <ul style="list-style-type: none"> • zuigelingensterfte • levensverwachting • percentage inentingen 1^e levensjaar • aantal inwoners per arts.

K7	Arm en rijk	
Eindterm 15	<p>2. Verschillen ten aanzien van gezondheidszorg en voedselvoorziening binnen de VS en Nigeria beschrijven en verklaren en verschillen tussen beide landen met elkaar vergelijken en verklaren.</p> <p>3. De voedselzekerheid en maatregelen om voedselzekerheid te waarborgen in de VS en Nigeria beschrijven en verschillen tussen beide landen met elkaar vergelijken en verklaren.</p> <p>4. De positie van de VS en Nigeria op de internationale markt voor voedsel en agrarische grondstoffen beschrijven en verschillen tussen beide landen met elkaar vergelijken en verklaren.</p>	<p>Welvaart:</p> <ul style="list-style-type: none"> • BNP / BNP per hoofd • <i>Lorenz-curve</i> • <i>koopkracht</i> • werkgelegenheid / werkloosheid <p>Gebruiksgoederen per 1000 inwoners:</p> <ul style="list-style-type: none"> • telefoons • personenauto's • dagbladen • computers • internetaansluitingen. <p><i>HDI (Human Development Index)</i></p> <p>Voeding:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voedselvoorziening (kJ/inw. per dag) • eiwitconsumptie (gram/inw. per dag) • ondervoeding / overvoeding • kwantitatieve / kwalitatieve honger. <p>Landbouw en voedselvoorziening:</p> <ul style="list-style-type: none"> • handelsgewassen • voedselgewassen • <i>monocultuur</i> • exportlandbouw • <i>exportsubsidies / dumping</i> • verdringing voedselproductie • <i>handelsbelemmeringen/vrijhandel</i> • <i>arbeidsproductiviteit per ha./per man</i> • <i>globalisering</i> • <i>genetische modificatie</i> • keurmerken • fair trade (eerlijke handel) • voedselzekerheid. <p>Rechten van het kind.</p>

K7	Arm en rijk	
	Bij eindterm 15 kan de kandidaat naast de basislijst (zie K3) de volgende topografie functioneel hanteren.	
bb = rechtop kb+gl/tl = rechtop + cursief	<u>Verenigde Staten van Amerika:</u> Denver St. Paul Great Plains	<u>Nigeria:</u> Abuja Port Harcourt Warri Ibadan Kano Sahel Tsjaadmeer Niger Benue.

7.2c Toelichting (K7, eindtermen 14 en 15)

Centraal in dit kerndeel staan de welvaartsverschillen in de Verenigde Staten van Amerika (VS) die beslist tot de rijkste landen van de wereld behoren, en (voor kb en gt ook) Nigeria dat zeker niet tot de armste landen in de derde wereld gerekend kan worden.

We kijken naar welvaart en de relaties met gezondheid en voedsel en hanteren een aantal indicatoren, dat ook op de schaal van Nederland is gebruikt. Op deze manier fungeert Nederland als referentie en kunnen leerlingen de situatie in de VS en Nigeria afzetten tegen die in Nederland.

Naast het schetsen van een beeld van de VS en van Nigeria wordt van de kb/gt-leerlingen ook gevraagd vergelijkingen te maken tussen de beide landen. Als indicatoren voor welvaart zijn werk, werkgelegenheid en inkomen gekozen.

Bij welzijn kijken we in het bijzonder naar voedselsituatie, gezondheid en onderwijs.

De qua bevolking grootste staat van Afrika behoort, vooral door de grote olie-inkomsten, tot de rijkere derde wereld landen. Daarnaast exporteert het land tropische handelsgewassen zoals cacao en palmolie uit het zuiden en aardnoten en katoen uit het noorden. Helaas komen deze inkomsten meestal niet ten goede van de gehele gemeenschap, maar maakt een veeleisende elite de dienst uit en verwerft het leeuwenaandeel van die inkomsten. Bovendien maakt de snelgroeiende en dus jonge Nigeriaanse bevolking getalsmatig de spoeling van het gewin uitermate dun.

In het V-deel is de verdieping deels ook gezocht in de internationale relaties. De Verenigde Staten van Amerika behoren met hun koopkrachtige vraag tot de belangrijkste afzetgebieden van Nigeriaanse olie en ook tropische landbouwproducten. De leidende positie van de Verenigde Staten van Amerika op de wereldvoedselmarkt die onder meer prijzen en quota bepaalt en heeft als gevolg dat de Nigeriaanse boer voor moeilijke keuzes tussen voedselgewassen en handelsgewassen komt te staan. De verdringing van voedselgewassen en de snel groeiende bevolking maken de spagaat om juiste keuzes te maken alleen maar groter.

Ook op het terrein van de gezondheidszorg zijn bedrijven in de VS leidend. Denk aan het beleid van de grote farmaceutische industrieën dat ook invloed heeft op de gezondheidszorg in Afrika.

7.3 Casus Arm en rijk: Arm en rijk en gezondheidszorg in Nigeria

V4	Casus Arm en rijk: Arm en rijk en gezondheidszorg	
Eindterm 25 Alleen gl/tl	De kandidaat kan de vicieuze cirkel tussen armoede, honger en gezondheid in een buiten-Europese macroregio beschrijven en verklaren en maatregelen ter verbetering van de situatie beschrijven.	
Alleen gl/tl	De gekozen macro-regio is Nigeria. Eindterm 25 luidt dan: De kandidaat kan de vicieuze cirkel tussen armoede, honger en gezondheid in Nigeria beschrijven en verklaren en maatregelen ter verbetering van de situatie beschrijven.	
Alleen gl/tl	In dit verband kan hij/zij: <ol style="list-style-type: none"> 1. Welvaart en welvaartsverschillen in Nigeria beschrijven en een verband leggen met kwantitatieve en kwalitatieve honger. 2. De gezondheidstoestand en de gezondheidszorg in Nigeria beschrijven aan de hand van een aantal sleutelindicatoren. 3. De effecten van de oliewinning op voedselvoorziening (landbouw en visserij) en gezondheid in de kustzone van Nigeria beschrijven. 4. Voorbeelden van de invloed van de wereldmarkt op voedselvoorziening en gezondheidszorg in Nigeria beschrijven. 5. Maatregelen en initiatieven van de overheid, niet-gouvernementele organisaties en bedrijven om voedselvoorziening, gezondheid en gezondheidszorg in Nigeria te verbeteren en daarover een beargumenteerde mening geven. 	De relevante begrippen uit eindterm 14 plus: <p>Gezondheid en gezondheidszorg:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zuigelingensterfte • levensverwachting • percentage inenting 1^e levensjaar • aantal inwoners per arts. <p>HDI (Human Development Index)</p> <p>Voeding:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voedselvoorziening (kJ/inw. per dag) • eiwitconsumptie (gram/inw. per dag) • ondervoeding/overvoeding • kwantitatieve/kwalitatieve honger. <p>Armoedegerelateerde ziekten Welvaartsziekten Omgevingsgerelateerde ziekten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tropische ziekten. <p>Internationale samenwerking Ontwikkelingshulp</p> <p>Markt versus overheid</p> <p>Mangrovekust.</p>